

גמ' חולין (ח) - סכין של עבודת כוכבים

רב דניאל שטיין

א. גמ' פסחים (עג). - השוחט חטאת בשבת בחוץ לעבודה זרה חייב עליה שלש חטאות, מה תיקן, אמר רב עזרא שמוציאו מידי אבר מן החי.

ב. גמ' שבת (קו). - וכל המקלקלין פטורין. תני רבי אבהו קמיה דרבי יוחנן כל המקלקלין פטורין, חוץ מחובל ומבעיר. אמר ליה פוק תני לברא, חובל ומבעיר אינה משנה. ואם תמצא לומר משנה, חובל בצריך לכלבו, מבעיר בצריך לאפרו. והאנן תנן כל המקלקלין פטורין, מתניתין רבי יהודה, ברייתא רבי שמעון. מאי טעמא דרבי שמעון מדאיצטריך קרא למישרא מילה, הא חובל בעלמא חייב, ומדאסר רחמנא הבערה גבי בת כהן שמע מינה מבעיר בעלמא חייב. ורבי יהודה התם מתקן הוא, כדרב אשי, דאמר רב אשי מה לי לתקן מילה, מה לי לתקן כלי, מה לי לבשל פתילה, מה לי לבשל סמנין. [רש"י (שם) - מתניתין ר' יהודה - דאית ליה מקלקל בחבורה פטור, ולא איתפרש היכא, ולי נראה מתניתין ר' יהודה היא, דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, הלכך חיובא דחובל בצריך לכלבו, ומבעיר בצריך לאפרו משכחת לה, דאף על פי דמקלקל הוא אצל מלאכה עצמה מתקן הוא אצל אחרים, ולר' יהודה כי האי גוונא מלאכה הוא, משום תקון אחרים, אבל מקלקל ואינו מתקן פטור וכו'. וברייתא ר' שמעון היא - דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, הלכך אין לך חובל ומבעיר שאין מקלקל, ואפילו מבעיר עצים לקדרתו מקלקל הוא אצל עצים, ומה שהוא מתקן אצל אחרים לר' שמעון לא חשיב, דהא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, אלא משום דמקלקל בחבלה ובהבערה חייב, כדיליף לקמיה]. [תוס' (שם) - אבל לר' יהודה וכו' אע"ג דכל שוחט מקלקל הוא כדאמר' בפ"ק דחולין (דף ח). סכין של ע"ז מותר לשחוט בה מודה ר' יהודה לענין שבת דחייב דדוקא לענין ע"ז חשוב מקלקל דכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם ולא חשיב ליה נהנה כיון דקלקולו יתר על תקונו ור"ת מפרש דהא דחשיב לר' יהודה מקלקל בצריך לכלבו ואפרו לפי שאין התיקון בא באותה שעה אלא לאחר מכאן דלאחר שנעשית חבורה בא הדם ולאחר שכלתה ההבערה בא האפר אבל בשוחט בשעת הקלקול בא לו התיקון שמוציאה מידי אבר מן החי וקורע למירמא אימתא אינשי דביתהו חשוב ליה לר"י נמי תיקון לפי שבשעת הקלקול בא לו התיקון וכן בהריגת המזיקין (לקמן קכא): חייב לר' יהודה דבא התיקון בשעת הקלקול ולר"ש פטור משום דהויא מלאכה שאינה צריכה לגופה].

ג. חי' הרמב"ן חולין (שם) - לא קשיא דגבי שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה ולא פטרה אלא מקלקל גמור שאין בו מחשבה, הא מכיון שחשב עליה לשום תקון ושחטה הוא תקון בגופה של בהמה למידי, אבל גבי ע"ז הנאה אסר רחמנא והא ליכא לגבי גברא שהרי קלקל יותר ממה שתקן וכו' והראב"ד ז"ל מפרש דלגבי שבת אחר מעשה האדם אזלינן ומעשה שלו תקון הוא שאלו נשחטה מעצמה בלא כח אדם נבלה היא, אבל גבי אסור ע"ז בתר סכין אזלינן שהשחיטה עצמה קלקול הוא שהרי בהמה בחייה שוה יותר, ואינו מחזור דגבי אבר מן החי דפסחים ליכא הנאת מעשה אדם אלא מעשה הסכין שהיא השחיטה בעצמה שהיא מתה וקלקול הוא חשוב.

ד. גמ' תמורה (ד:) - אמר אביי כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד. אם עביד מהני, דאי סלקא דעתך לא מהני, אמאי לקי, רבא אמר לא מהני מידי, והאי דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא הוא וכו'.

ה. הגה' הגרע"א לשו"ע (יו"ד סי' י') - וקשה לי נימא כיון דאסור להנות הוא בכלל לא תעבד ואי עביד לא מהני והוי כלא נשחטה וכו' דהעבירה הוא מה שנהנה מעבודת כוכבים שלא תמות הבהמה ואם נדון דהשחיטה לא מהני והוי כמתה מאליה וכנחירה בעלמא לא נהנה כלום מסכין.

ו. ס' קובץ הערות (סי' ע"ו אות ד') - עוד יש נפק"מ הרבה מזה, כגון באי עביד לא מהני, לא שייך הך כללא אלא היכא שהדין נפעל ע"י כח האדם, כגון באונס שגירש, ומקדש חייבי לאוין, ותורם מן הרע על היפה, אבל בשחיטה, שההכשר נעשה מאליו, לא שייך כלל לומר אעל"מ, וע"כ לא קשה מהשוחט בשבת שחיתתו כשרה, דכיון שהשחיטה נעשית כהלכתה, ע"כ הבהמה ניתרת ממילא.

ז. בעל המאור (ב. בדפי הרי"ף) - והא דאמר ר"נ סכין של עבודת כוכבים מותר לשחוט בה וכו' גם זו לא הזכירה הרי"ף ז"ל וזה קל באיסורי עבודת כוכבים מאיסורי שבת לפי שאסרה תורה בהם מלאכת מחשבת כלומר במחשבת תיקון כל דהו הוי מלאכה זו לפיכך השוחט בשבת חייב כל היכא דלא הוי מקלקל גמור בתיקון כל דהו כדאמר' בהשוחט חטאת בחוץ לעבודת כוכבים מה תיקן תיקן להוציא מידי אבר מן החי ובאיסורי עבודת כוכבים כל היכא דלא הוי מתקן גמור כגון שוחט את המסוכנת מותר.

ח. פליתי (סי' י' ס"ק ג') - ובזה יש ליישב דברי הרי"ף (ב' ע"א) דהשמיט כל המימרא בסכין של עבודה זרה, ותמהו למה. ולפי מה שכתבתי ניחא, דסבירא ליה הך אתיא קודם חזרת רבא בפרק ג' דראש השנה (כ"ח ע"א) וסבירא ליה מצות להנות ניתנו, אבל לפי דקיימא לן (שם) לאו להנות ניתנו, ליתא לכל דבריו.

ט. גמ' סוכה (לא:) - והאמר רבא לולב של עבודה זרה לא יטול ואם נטל כשר. [ח' הריטב"א (שם) - ואף על גב דמתהני בעשיית מצות שמקבל שכר בעולם הזה ובעולם הבא, לא חשיב איסור באיסורי הנאה אלא כשנהנה בגופו של איסור אבל כל שאין הנאה מגופו אלא שגורם לו הנאה וריוח ממקום אחר אינו הנאה מן האיסור, וכדרך שאמרו (ר"ה כ"ח א') בנודר הנאה ממעין שטובל בו בימות הגשמים שאינו נהנה בגוף המים ואף על פי שגורמת לו טבילה זו לעלות מטומאה לטהרה ומכשירתו לכמה דברים לית לן בה].